

**Lilly Marcou, *Regele trădat. Carol al II-lea al României*,
București, Editura Corint, 2003, p.368;**

Ajunsă dintr-o formă de guvernare într-o temă de reflecție asupra trecutului, Monarhia din România a fost supusă atenției istoricilor în abordări și interpretări din cele mai diverse. Dacă asupra istoriei familiei Hohenzollernilor în România, ca și asupra Monarhiei românești (instaurată în martie 1881 și anulată în decembrie 1947), cercetătorii au reușit să se pună, în general, de acord, în ceea ce îl privește pe cel de al treilea rege, Carol al II-lea, părerile rămân divergente. Cea mai controversată figură a ramurii românești a familiei Hohenzollernilor, Carol, a fost un personaj complex, un om cu un intelect peste media epocii sale, dar, deopotrivă, un aventurier și un „playboy” superficial. Domnia sa a rămas foarte controversată, disputată de istorici, alternând lumini și umbre și foarte multe fațete.

Lucrarea analizată în rândurile următoare, *Regele trădat. Carol al II-lea al României*, este ultima, deocamdată, dedicată acestui personaj, a vieții sale tumultuoase, a imaginii pe care a avut-o în epoca în care a trăit, ca și a faimei care a rămas în urma sa. Cercetătoarea franceză de origine română, Lilly Marcou, a întreprins un meritoriu demers științific, dedicat prioritar publicului francez. Prezenta lucrare este versiunea în limba română, apărută la editura bucureșteană Corint în 2003, exact în momentul aducerii și înhumării la Curtea de Argeș, a rămășițelor pământești a celui

ce a fost Carol al II-lea. Dar iată sumarul volumului: *Prefață* (p.5-10), *Cuvânt Introductiv la ediția în limba română* (p.11-12), *Prolog* (p.13-14), *Acasă la Familia Hohenzollern-Sigmaringen* (p.15-32), *La curtea regelui Carol I* (p.33-50), *Multiplele fațete ale unui copil minune* (p.51-66), *Cronica unui război nedorit* (p.67-84), *O iubire anticonstituțională* (p.85-102), *Prinț moștenitor al României Mari* (p.103-121), *Exilul* (p.122-143), *Carlismul* (p.144-170), *Regele carismatic* (p.171-192), *Vremea tulburărilor* (p.193-219), *Regele autoritar* (p.220-251), *Regele încolțit* (p.252-272), *Regele rădăcitor* (p.173-190), *Regele luptător* (p.291-311), *Regele uitat* (p.312-339), *Epilog* (p.340-344), *Mulțumiri* (p.345-346). Fiecare capitol este structurat în mai multe subcapitole, lucrarea fiind completată cu o *Bibliografie selectivă critică*, *Index*, cu opt pagini cu ilustrații mai puțin cunoscute și cu un arbore genealogic al Casei Regale a României.

După o inspirată *Prefață* semnată de academicianul Dan Berindei, urmează *Prologul* la ediția franceză, apărută în 2002, în care autoarea, vizitând Mănăstirea Sao Vicente din Lisabona meditează asupra nedreptății istorice de a-l uita pe fostul suveran, timp de cinci decenii, în mormântul portughez.

Capitolul *Acasă la Familia Hohenzollern-Sigmaringen* debutează cu un excurs în istoria modernă a românilor punctând principalele evenimente care au dus la formarea statului român – revoluția pașoptistă, Războiul Crimeei și Congresul de Pace de la Paris, activitatea divanurilor ad-hoc, unirea de la 1859, domnia lui Al. I. Cuza și reformele sale, abdicarea domnitorului unirii. Capitolul este consacrat Hohenzollernilor și atmosferei din sânul acestei familii de la izvoarele Dunării. Subcapitolul *Der Onkel* prezintă personalitatea primului rege al României iar *O prințesă britanică pentru moștenitorul german* pe cea a viitorilor suverani Ferdinand și Maria. Prințul Ferdinand este văzut ca „un tânăr frumos, înalt, suplu, cu nas acvilin ca și unchiul său, blagoslovit însă cu niște urechi mari, clăpăuge, timid din fire, lipsit de încredere în sine și peste toate de modest” (p.24). Portretul contrastează cu cel al soției sale creionând atmosfera în care se va naște primul lor fiu, Carol.

Capitolul *La curtea regelui Carol* analizează domnia regelui, viața cuplului Ferdinand-Maria, nașterea primului Hohenzollern în țară și dubla structură a educației micului Carol între „der Onkel” și „Aunty” (regina Elisabeta). „Micul prinț era robust, frumos, căci avea părul buclat, ochii de peruzea și trăsături de înger” (p.40). Capitolul trece în revistă și raporturile din sânul familiei regale, mai ales viața privată a prințesei Maria, viață împărțită între datoria de mamă și soție, și firea ei, cu nevoia de libertate care a dus la primele relații extraconjugale cu marele duce Boris Vladimirovici și cu Zizi Cantacuzino, fapt ce, susține autoarea, a afectat educația tânărului Carol. Capitolul *Multiplele fațete ale unui copil minune* este consacrat copilăriei prințului Carol, atmosferei de la Pelisor, și primei persoane de care acesta s-a simțit apropiat: perceptorul elvețian Arnold Mohrlen. „Copilul Carol își forja propriul caracter mișcându-se între un tată slab, dar erudit și înțelept, față de care nutrea afecțiune, și o mamă fascinantă, pe care o adora, între regele tiranic, ce îi impunea, și excentrica regină, care îl fascina” (p.57). Între anul 1907, anul răscoalei dar și anul de debut al relației Mariei cu Barbu Știrbey, și anul celui de al doilea război balcanic, când Carol a primit botezul focului (botez lipsit total de foc), s-a desăvârșit educația viitorului rege. *O primă iubire fără perspective* descrie dragostea prințului pentru Ella Filitti în decorul zgomotos, protocolar și sufocant al vizitelor de la Țarskoe Selo și Constanța.

Cronica unui război nedorit este consacrat declanșării primului război mondial, fundal pe care e surprinsă succesiunea de drame din familia regală: moartea regelui Carol I, a reginei Elisabetei, a mezinului Mircea, înfrângerile din 1916, exilul moldav. Un foarte interesant subcapitol *Revoluția rusă văzută de la curtea regelui Ferdinand* prezintă situația încordată din România în 1917 și prima jumătate a anului 1918, când evenimentele din țară stau sub directă amenințare a celor petrecute în Rusia, „la Iași și la Cartierul General, pe front sau în guvern, se trăia după ora Rusiei” (p.78). Amănuntele iubirii și căsătoriei cu Zizi Lambrino, detenția de la mănăstirea Horaița, tensionările și presiunile Casei Regale pentru a dezlega legământul celor doi sunt trecute în revistă în

O iubire anticonstituțională. Subcapitolul *Victoria unei națiuni, eșecul unui mariaj* prezintă evenimentele sfârșitului de an 1918, războiul cu Ungaria lei Bela Kun, episodul final al relației Carol-Zizi, nașterea fiului lor Carol Mircea, a doua renunțare la tron a prințului și sfârșitul legăturii cu Zizi.

Capitolul *Prinț moștenitor al României Mari* se concentrează asupra noului cadru intern și internațional al României după război. „rețeta uitării”- călătoria prințului în jurul lumii, exilul lui Zizi Lambrino, detaliile întâlnirii cu Elena, fiica regelui Constantin al Greciei, căsătoria cu aceasta, nașterea fiului lor, Mihai, dar și primii nori ai căsniciei lor. Diversele versiuni asupra originii Elenei Lupescu și a modului cum s-au cunoscut cei doi sunt surprinse în *Exilul*. Tot în acest capitol se insistă asupra relației cu oamenii politici ai vremii, asupra rolului lui Ionel Brătianu în exilarea lui Carol și ai primilor ani alături de Elena Lupescu. *Un proces-război* este un subcapitol ce aduce în lumină procesul mai puțin cunoscut intentat de Zizi Lambrino lui Carol pentru a recunoaște paternitatea fiului lor. Capitolul dedicat carismului trece în revistă moartea regelui Ferdinand, a liderului P.N.L., ascensiunea curentului carlist, divorțul de Elena a Greciei, viața de cuplu cu Elena Lupescu, pregătirea revenirii în țară. Subtitlul *Restaurația* este consacrat planurilor prințului Carol pentru viitoarea domnie, pregătirea Restaurației și drumul de întoarcere în țară, insistându-se asupra opiniei publice procarliste care vedea în guvern „un tâmpit, lipsit de experiență” și în regentă „o batjocură fără autoritate” (p.169).

Capitolul *Regele carismatic* debutează cu începutul domniei, între revenirea Elenei Lupescu în țară și despărțirea definitivă de regina-mamă Elena. Subcapitolele următoare analizează primii ani de domnie ai regelui Carol al II-lea, cu lumini și umbre, succese și eșecuri rezultate ale personalității contradictorii a noului rege, începutul conflictului dintre Carol al II-lea și Regina Maria ca și nașterea camarilei. O serie de pagini se axează pe popularitatea de care s-a bucurat la venirea în țară, pe efectele crizei economice, pe instabilitatea politică, pe rolul jucat de Carol între instituirea puterii personale și necesitatea prezervării sistemului parlamentar constituțional. Capitolul *Vremuri tulburi* este o trecere în revistă a schimbării raporturilor politice interne și internaționale accentuând pericolul ascensiunii Mișcării Legionare și a amenințării fascismului și nazismului. Sunt prezentate complicațiile relațiilor din familia regală, căsătoria morganatică a prințului Nicolae, exilul reginei Maria la Balcic și viața liniștită alături de Elena Lupescu și de fiul său Mihai.

O analiză asupra evenimentelor de după decembrie 1937 – guvernarea Goga-Cuza, instaurarea regimului autoritar, introducerea Constituției din 1938, dizolvarea partidelor politice și crearea Frontului Renașterii Naționale – este făcută în capitolul *Regele autoritar*. În plan extern, subtitlul *Se adună norii* este axat pe răsturnarea situației politice în sud-estul european după Acordul de la Munchen, vizitele lui Carol la Londra, Paris și Berghof. O analiză detaliată a raporturilor cu Mișcarea Legionară, a asasinării lui C.Z. Codreanu, urmată de cea a lui Armand Călinescu încheie această secvență. Capitolul următor se concentrează asupra anului 1940, cu evenimentele sale covârșitoare: declanșarea ofensivei militare germane în vest, cucerirea surprinzătoare a Norvegiei, Olandei, Luxemburgului, Belgiei și capitularea Franței, ultimatumul sovietic și anexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, cotitura politică a regelui, dictatul de la Viena urmate de înlăturarea sa. „Iată-mă, din nou, pus pe drumuri, din nou pribeag pe drumuri străine” (p.268), sunt cuvintele cu care s-au încheiat cei zece ani de domnie a regelui Carol al II-lea.

Următoarele trei capitole sunt închinare, în detaliu, ultimilor ani ai lui Carol. În *Regele rătăcitor* sunt prezentate primele etape ale noului său exil: Spania (unde a fost ținut prizonier din ordinul lui Antonescu, în înțelegere cu Hitler), Portugalia (singurul loc unde se simțise în siguranță), Cuba și Mexic. Capitolul este presărat de impresiile regelui asupra evenimentelor din țară – asasinatele din noiembrie 1940, rebeliunea legionară, invadarea U.R.S.S. *Regele luptător* se concentrează pe inițiativele politice ale sale pentru a contribui la salvarea țării. Atât încercarea de a forma un guvern în exil – Consiliul Național al României Libere încercarea de a crea un batalion

românesc în cadrul mișcării gaulliste: cât și negocierile cu Uniunea Sovietică pentru a reveni în țară au eșuat. Subcapitolul *Halta braziliană* este dedicat reflexiilor sale asupra situației politice internaționale ante- și postbelice publicate în volumul „În Zodia Satanei”. *Regele uitat* trece în revistă ultimii ani din viața sa, situației politice din România și a exilului fiului său, a lipsei legăturilor cu acesta, și a morții celui ce a fost regele Carol al II-lea, în singurătatea de la Estoril. „Așa s-a dus cel mai strălucitor, carismatic și creativ dintre Hohenzollerni” (p.338). Lucrarea este completată cu o bibliografie critică selectivă, un index, câteva fotografii inedite și un arbore genealogic al Casei Regale române.

Concepută ca o lucrare de popularizare, adresată publicului francez, cartea are meritul de a ne reliefa câteva detalii mai puțin cunoscute din viața lui Carol al II-lea. Între acestea ni se par interesante câteva detalii cum ar fi că în 1913 a fost trimis la Postdam pentru a-și perfecționa pregătirea militară (autoarea crede că și pentru a sta departe de zvonurile privind adevărata paternitate a fraților săi Ileana și Mircea). În 1917, nu cu mult timp înainte de a fugii la Odessa a fost decorat cu cea mai mare virtute militară, Ordinul Mihai Viteazul clasa I. A existat, se pare, un moment în viața lui când s-a gândit să plece în Rusia pentru a se înrola în trupele contrarevoluționare și a scăpa de presiunile familiei sale. Între relațiile amoroase sunt menționate două mai puțin cunoscute, cea cu Maria Mancini (întrată în viața lui pentru a o uita pe Zizi Lambrino) și cea cu Mirella Marcovici, româncă de origine evreiască, actriță la Paris, și despre care s-a zvonit că iar fi născut un băiat (neconfirmat de Carol niciodată). Interesant este, poate și zvonul, cum că Zizi Lambrino ar fi încercat să-l otrăvească prin intermediul unor servitori, când se afla în exil, la Neuilly. În vremea celui de al doilea exil Carol a avut prilejul să-l cunoască pe Yehudi Menuhin, care susținut un concert în onoarea fostului suveran. În 1949 a fost nașul de botez al tânărului, pe atunci, istoric Stephen Fischer-Galați. Ultimul eveniment important a fost numirea de către șeful Casei Hohenzollern, Friederich, în fruntea familiei regale române. Asupra unei serii de momente de pe parcursul lucrării ne permitem să avem unele rețineri. Astfel, în timp ce, susține autoarea citând din Iorga, românii luptaseră de secole împotriva stăpânirii maghiare în Transilvania, Carol I se aliase cu aceștia trădând aspirațiile naționale pentru a putea moderniza o țară cu 80% populație țărănească. Nici faptul că Hiott ar fi urmărit să-l îndepărteze și nu i-a comunicat adevăratele scrisori ale tatălui său în decembrie 1925. Este greu de crezut că, după restaurație, Carol i-ar fi cerut Colonelului Tătăranu să o supravegheze pe Elena Lupescu pentru a o împiedica să se întoarcă în țară. Autoarea nu a surprins corect nici relația dintre rege și Mișcarea Legionară, care nu a fost de la început tensionată. Apoi, Carol nu a suferit pentru moartea lui I.G. Duca, și nici nu s-a demonstrat că nu avea cunoștință de hotărârea asasinării lui C.Z. Codreanu.

Trecând peste aceste rezerve trebuie remarcat stilul elevat al lucrării, departe de a avea un caracter romanțat, cu o documentare, pe măsura posibilului riguroasă, mai cu seamă din unele surse mai greu disponibile cercetătorului român. *Regele trădat. Carol al II-lea al României* este o reușită biografie, cu o arhitectură echilibrată, cu o realizare grafică reușită și o structură a capitolelor inspirată. Cartea de față completează fericit lucrările despre acest personaj controversat apărute în ultimii ani în România.

Radu Florian Bruja